

دستنویس‌های فارسی در کتابخانه سلطنتی سابق برلین

بقلم آقای دکتر سیف‌الدین نجم‌آبادی

در میان سیزده چهارده هزار دستنویس و برگهای پراکنده که از سال ۱۸۸۸ میلادی تا کنون در کتابخانه سلطنتی پیشین برلین از اقطار جهان بخصوص شرق فراهم و گردآوری شده، نزدیک یکدهم آن، یعنی یکهزار و دویست تای آن، دستنویسهای فارسی یا گویشهای ایرانی دیگر این زبان است که تا دو سال پیش همچنان فهرست نشده و گمنام در انبار دو کتابخانه بزرگ دانشگاه توپینگن،^(۱) و آلمان غربی،^(۲) نگاهداری میشد.

سرنوشت این دستنویس‌ها چنین است: پس از آغاز جنگ جهانی گذشته برای دورماندن از خطر آتش‌سوزی و دستبرد و از بین رفتن، آنها را باشتاب بسیار بدو قسمت کردند و در کیسه‌هایی ریختند و به دو نقطه، یکی در شمال و دیگری در جنوب آلمان کنونی، منتقل کردند و همچنان بود تا پس از آنکه آتش جنگ فرونشست و اندک آرامشی پدیدار شد، آن قسمت که در جنوب آلمان بود بکتابخانه دانشگاه توپینگن و آن بخش که در شمال بود بکتابخانه آلمان غربی آورده و جای داده شد.

دو سال پیش که نگارنده از طرف دانشگاه تهران مأمور مطالعه و تکمیل تحصیلات در دانشگاه توپینگن بودم، هنگام مراجعه بکتابخانه چون از اولیای کتابخانه دانشگاه شنیدم که وزارت فرهنگ دولت آلمان غربی تصمیم به تهیه فهرست و معرفی تمام دستنویسهای موجود در آلمان گرفته است، در نظر گرفتم از این گنجینه پربها دوستداران فرهنگ ایران را آرمغانی آورده باشم. از اینرو پس از گفتگو با مقامات

Universitäts Bibliothek Tübingen (۱)

West-Deutsche Bibliothek (۲)

فرهنگی دولت آلمان و جلب موافقت رئیس کتابخانه موفق شدم فهرست مختصری از آن قسمت که بصورت کتابهای مستقل و کامل (نه مجموعه) موجود است فراهم نمایم. موضوع این دستنویسها چنانکه دیده خواهد شد گوناگون است. در این جانخست یادداشتهایی را که هنگام مطالعه پاره‌ئی از این دستنویسها - تا آنجا که اطلاعات اندک و وقت کوتاه نگارنده اجازه میداد - برداشته شده، برای مزید اطلاع و آشنا ساختن خوانندگان بچگونگی این گنجینه می‌آورد و سپس فهرست دستنویسها با شماره ثبت آن ذکر میشود:

دستنویس شماره [Ms. Or. Oct 3518] دیوان شاعری است بنام محمد صالح بن محمد تقی بن محمد اسمعیل استرابادی متخلص به برهان. این سومین نسخه بخط مؤلف است که در ۱۳۱۴ قمری آن را نوشته و همراه با توصیه برادرش بر روزنامه جبل‌المتین برای چاپ فرستاده یا میخواست است بفرستد. بهر حال هم خودش و هم برادرش طبع شعر داشته‌اند و خود او بهتر شعر میگفته و استقبال از شاعران پیشین را خوب از عهده بر آمده، دیوانش پر از مدح معاصران است و ازین راه بسیاری از مردم پنجاه سال پیش را میتوان شناخت: ساعد الدوله حبیب‌الله خان، محمد ولی خان تنکابنی امیر تومان^(۱) و...

وزن و سبک اشعارش بیشتر تقلید از سنائی و مولانا و سعدی و متنبی است، گاهگاه رثاء ائمه دیده میشود. اشعار عربی نیز دارد. آثار دیگرش که در این جا نامی از آن دیده میشود: تحریرات فقه و اصول، کشکول دو جلد، کنز العرفاء یک جلد، کتاب مواعظ، شرح قصیده کعب بن زهیر ابی سلمی^(۲).

(۱) در ۱۳۰۸ قمری در گرگان حکومت داشته است.
 (۲) این فهرست را برادر مؤلف در توصیه‌یی که برای روزنامه جبل‌المتین نوشته است.

[Ms. or. oct 5543] مثنوی ناصری نام کتاب دیگر از مؤلف پیشین است .

بجز یکی دو مورد که بضرورت شعری وزن رمل را بهم زده است بقیه را خیلی

استادانه از مثنوی مولانا تقلید کرده است .

یکی از حکایاتی که تازه است و در این جا می‌آید داستان
صید کردن صیادی است آدم آبی را و تحفه کردن آن بشاه و باردار
شدن آدم آبی از آدمی خاکی بتدبیر وزیر که میخواست است زبان
مردم آبی را بداند . تدبیرش این بوده است که بابارور ساختن آدم
آبی فرزندى که پیدا میکند مترجم زبان مادرش میشود و از این راه
وزیر پسرشهایی از آدم آبی میکند . . . آدم آبی هم پسرشهایی
دارد . می پرسد چرا دم این حیوانات از بالا در آمده است؟ (مقصودش
ریش بوده) :

این گره را دم زبالا سر زده

تا همی بینم رده اندر رده

عارفی از سر آن آگاه شد

گفت خوش گفتم بگو شمشهاتنی

این سخن را شد مترجم عارفی

ریش را فرقی نمیباشد زدم .

مردمی گردید از مردم چو گم

[Ms.Or. oct. 3512] تحفه جلالیه از محمد بن علی الناموس الخوارى - نام

مؤلف و تألیف را در هیچ تذکره و فهرستی نیافتیم و گمان میکنم نسخه منحصر بفرد
باشد. اهمیت این دستنویس بیشتر از نظر قدمت است که در یکی دو جای آن تاریخ

۷۲۱ هجری میخورد .

این دستنویس سه قسمت است که تحفه جلالیه قسمت نخست آن و حدائق الوثائق

قسمت سوم آن بشمار میرود . قسمت دوم آن هفتاح الانشاء از محمد بن حاجی است

مورخ ۷۵۱ . اینها رسائل و مکاتیبی در موضوعات مختلف و مخصوصاً قسمت سوم آن

بیشتر نمونه‌هایی است برای اجرای احکام شرعی (شافعی) و خطبه های معمول آن

زمان . اینجا برای نمونه و آشنائی بسبک این گونه مضامین چندسطری از خطبه نکاح

آورده میشود :

[B1. 163 fo] حجت نکاح اینست شکر و سپاس مرخالقی را که
 فردانیت ذات و علو صفات از ازدواج با ازواج... (۱) منزّه است
 بل که از نسب نث [چنانک] در سورت اخلاص مذکور و مقدس
 است و خالی... و چون حکمت بالفه اقتضاء چنان میکند که
 در صفت احدیت هیچ آفریده با آن حضرت مشارک و مساهم نباشد
 حکم علی الاطلاق رسول پسندیده اخلاق صلی الله علیه و آله وسلم
 از بهر تأکید لصوق این صفت کمال بذات موصوف معنوت
 بعز و جلال...

[Ms.Or.Oct 3445] عمده الاسلام از مولانا عبدالعزیز

از این دست نویس دوتای دیگر در برلین موجود است. (۲) اهمیت این نسخه در
 این است که با اینکه اختلاف و دگر گونیهای سنی و شیعه در آن دیده نمیشود، بسیاری
 از منابع مورد استفاده را که مؤلف در مقدمه کتاب می آورد امروز حتی نام آنها را هم در
 کتب فقهی شیعه نمی بینیم:

از اصول کلام - عمده عقیده، امالی، شرح امالی، معالم رازی، کتاب العالم
 والمتعلم، عقیده نجاج، بدایه اصول کلام.

از کتب اصول فقه - منا، کشف الاسرار، اصول سرخسی، مستوفی مسروق، فقهیه -
 قدوری، منظومه، متفق، مصفی، ذخیره، محیط، فتاوی ظهیری، فتاوی خافی (!)
 فتاوی نسفی، فتاوی سراجی، فتاوی صغری، فتاوی کبری.

قنوت را از واجبات نماز می شمارد، صلوات را از کتاب محیط نقل میکند: اللهم
 صل علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم، انک حمید
 مجید و بارک علی محمد و علی آل محمد کما بارکت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک
 حمید مجید.

از نظر بکار بردن اصطلاحات فارسی نیز بسیار غنی تر از کتب متأخر است:

(۱) نقطه های متعدد نشانه حذف عبارات مترادف است.

(۲) Pertsch 187, 188

107b - فازه = دهن دره : دوم وقت فازه آمدن لبزیرین بدن دان گیرد .

105a - تباہ کننده نماز

105b - سرفیدن ، معدر ساختگی از سرفه

[Ms Or Oct 3458] روضة المحبین ابن عماد مورخ بسال ۷۹۴، تاریخ نسخه

۹۳۰ (هجری)

یک نسخه دیگر از این دست نویس در Bodlian بشماره 1265 و دوتای دیگر در Paris بشماره 1791-92 موجود است و گویا این چهارمی کهنه ترین آنها باشد. نمونه بهترین مثنویهای عاشقانه قرن هشتم است .

[Ms Or Quart 820] رستم التوارینخ علیمرادخان

یکی از نسخه‌های منحصر بفرد موجودی فهرست نشده کتابخانه سلطنتی برلین همین تاریخ است که گویا مؤلف این نسخه را بخط خود نوشته است^(۱) .

مؤلف در غالب صفحات کتاب اشعاری از خود نقل میکند که پیداست طبع شعر داشته ، تخلص نیز آصف است . این نسخه بخط نسبه درشت و خوانای نستعلیق هندی نوشته شده است . هر چند در آغاز کتاب مطلب روشن نیست ولی تاریخش شامل وقایع سلطنت سه سلسله صفویه و زندیه و قاجاریه است .

در شرح حال خود میگوید که در زمان انتقال سلطنت از صفویه به وکیل الدوله کریم خان زند وی چهارده ساله بود . آغاز تاریخش از سلطنت ابوالفتح خان پسر کریم خان و پیروزی او در جنگ با زکیخان است ، لیکن چون ابوالفتح خان بپاده کساری میگراید و امور ملک مختل میماند لذا والاجاه صادق خان بیگلربیگی برادر صلبی و بطنی کریم خان از بصره بشیر از میآید و متوجه نظم و نسق امور ممالک میشود :

دعلی مرادخان خواهرزاده زکیخان پسر صادق خان مأمور شد که ذوالفقارخان

(۱) آنچه موجب تردید است غلطهای کتابتی و املاتی است که کم و بیش دیده میشود

مثلاً بنویسد : بعضی را بخاری (خواری) کشت Bl 6 a

افشار خمسه‌یی را که یاغی شده بود از اصفهان بردارد. و الاجاه جعفرخان ولد صلیبی خود را که برادر بطنی علی مرادخان مذکور باشد روانه اصفهان نمود. علیمراد خان ذوالفقارخان را کشت و عاقبت بر مسند سلطنت نشست و من (مؤلف) هفده ساله بودم . . .

در این جا شرح جالبی از مقرراتی که وی در مکتب ایجاد کرده نقل میکند که برای نویسندگان تاریخ فرهنگ ایران بی‌فایده نیست. مینویسد:

«... در دبستان مشغول بدرس خواندن بودم و از جانب رحمت پناه معلم، نایب و خلیفه در مدرسه و مکتب بودم. تخمیناً بقدر هفتاد نفر از امیرزادگان و . . . در تحت امر و نهیم بودند و با کمال وقوف متوجه درس و مشق ایشان بودم و مرحوم معلم ده نفر از اهل مکتب را بجهت اینطالب حق عمله گیرودار و زدن و بستن مقرر داشت و این طالب حق نظامی برپا نمود که هر کدام از اطفال که بامداد درس خواندند و تا آخر روز روان ننموده باشند در وقت خواندن اگر غلط بخوانند غلطی ده چوب بر پای ایشان زده شود و اگر بد بنویسند ده چوب بکف دستشان زده شود و یک تخته را بیک رویش «آمد» و بیک رویش «رفت» نوشته و بدیوار آویخته از برای رفتن و آمدن اطفال بیت‌الخلا که مبدا دو نفر از عقب همدیگر بروند . . . و هر وقت که بیت‌الخلا خواهند روند بانگشت کوچک اشاره نمایند و رخصت خواهند و آب اگر خواهند نوشتن بانگشت سبابه اشاره نمایند و رخصت طلبند» . .

در این جانام چند تن از افراد مشهور زمان خود را یاد می‌کند که فرزندان ایشان در آن

مکتب درس می‌خواندند:

« . . . از جمله اطفال مکتب مذکور میرزا محمدخان ولد آقاعبدالله شاطر باشی و میرمحمد حسین ولد میرمحمد هادی پیشنماز و واعظ و دو پسر میرزا طیب شهیر بشرابی . . . و آقا جانی خان ولد ابراهیم آقای مکری که آخر الامر بحکم نواب شجاع‌الملکی محمد علی میرزا ولد فتح‌ملی‌شاه ظل‌الله در خوزستان بیگلر بیگی بالاستقلال شد .

علاقه زیاد در بکار بردن القاب و موازنه‌سازی از خصوصیات سبک نگارش این تاریخ است: «جناب کروبی مآب، جناب قدسی آداب، روم خوش مرزوبوم...».

بنظر میرسد که خود در این کار ابتکاری هم بخرج داده باشد. اما اینکه در آخر کتاب تصریح میکند که این کتاب را خود مؤلف نوشته خالی از تأمل نیست، یکی غلط‌های املائی آن: بخدمت‌گزارم که خدمت‌گزاری باید باشد (216b) طوماری ننوشته 219b که ظاهراً بنوشته باید باشد. دیگر اینکه کمتر مؤلفی برای خود اینهمه لقب ذکر میکند:

جناب رستم الحکما (194b) یا آخر تاریخ: مواعظ و نصایح حکیم ستر گک و فیلسوف بزرگ، ابوالمعالی، زبدة العلماء، نخبة الفضلاء .. عمدة الفقهاء، عقيلة العرفاء، رستم الحکماء، شمس الوزراء .. (483b)

از منابع مورد استفاده او یکی آثار میرزا مهدیخان استرآبادی است که يك جاشمايل نادر را از قول او نقل میکند. 178 b

لغات تازه گاه‌بگناه دیده میشود: کور که، سرورنای، چپ‌چاپ بوس دلبران ... مؤلف تألیف دیگری هم داشته بنام گلشن 194 a برای نمونه طبع شعر او این چند بیت نقل میشود:

دو پیمان‌ه باشد فلک را بدست	ز بهر خلایق چه باهش چه هست
یکی نوش جان شربت خوشگوار	یکی نیش دل زهر ناسازگار
هر آن کوز نوشش شود بهره‌مند	ز نیشش خورد بیگمان زهر چند
بود نوش و نیش جهان سر بسر	چو روز و شب اندر پی همدگر
عزیزا در این‌دار پر نوش و نیش	بیا و بکن رحم بر حال خویش.

[Ms Or Oct 3526] «رساله در اصول دین، بر مذهب جعفری»

مؤلف و تألیف معلوم نشد چه نام دارند ولی زمان تألیف باید در حدود اوائل قرن سیزدهم باشد. چه گذشته از آنکه سبک نگارش خود خیلی تازه است، اشعاری از هاتف

(م ۱۱۹۸) و محتشم (م ۱۰۰۰) نیز می‌آورد.

اهمیت این تالیف بیشتر از نظر وسعت مشربی است که در فصل معاد و توحید دیده می‌شود، با آنکه در تسلط و شاید اعتقاد او بآیات قرآنی و استشهاد بآنها و مخصوصاً تفاسیر جای شبهه نیست.

[Ms. Or. Oct. 3403] «سه‌نمایشنامه انتقادی» بخط نسخ خوش بی تاریخ

و نام مؤلف.

از متملکات سیدنی ۱. آ چرچیل بوده است. سنه‌هایی ذکر میکند که یکی ۱۲۹۹ و دیگری ۱۲۳۶ و مسلماً هجری است و از اینکه بازیکنان نمایش‌نامه‌های مستعاری از قبیل ایرج میرزا و میرزا عیسی وزیر دارند نمی‌رساند که در اواخر دوره قاجاریه نوشته شده است. بعلاوه این شعر را از عشقی نقل میکند:

روامدار جوانی بمیرد ازغم تو توهم جوانی و دردل امیدها داری (33a)
موضوع و سبک نگارش بسیار جالب است و قابل این است که بچاپ برسد.

[Ms Or Qurst.848] - کتابی در نجوم و احکام نجوم و تقویم

تاریخی در چهار برگ اول^(۱) که من بوط باین کتاب نیست چنین ثبت شده: «وقع الفراغ من تسویده فی یوم الاثنین من شهر ربیع الاول سنه ثلث و خمسین و ستمایه» شیوه نگارش کتاب و بیان مسائل علمی با اطمینان میرساند که مؤلف خود از بزرگان علم نجوم و تاریخ بوده است:

15b- واجب دیدم چون بدین جایگاه رسیدم کی تاریخ
سالها کی اندر تقویم بکار دارند و عیدها و جشن‌ها و رسم‌ها کی
میان ملت‌هاست یاد کنم و بعضی از سببها و نهاد نیز بگویم اندر اندازه
این کتاب اگر از سببی پرسند عاجزی نباشد...

(۱) گویا این ۴ برگ اشتهاً صحافی شده و از آخر کتاب باول کتاب آمده است.

باز در مقاله نهم اندر خطبه این تصنیف دعوی چنان کردم که آنچه بکار باید از اعمال نجومی و احکام درین فصل آورم پس چون بدینجا رسیدم آغاز کردم بزیج تقویم و حل او بطلمیوس حکیم گوید اندر کتاب نمره که منجم تواند چون آگاه نبود که بسیاری فعلهای نجوم بگرداند . 61b

178 a - اما احکام مجرد بر هر يك اندرین کتاب نهادیم بجدول گونه که احمد بن محمد بن عبدالجلیل سجزی نهاده است و از احکام تحویل سنی موالید ابو معشر جعفر بن محمد بلخی برگرفته و بسیاری اسقاط کردست و بر این طریق اقتصار و اختصار رفته و چون این کتاب را بتازی یافتیم و بغایت آسانی هم بر آن طریق رفتیم و بالفظ پارسی گردانیدیم .

167 a - خواجه ابوالحسین عبدالرحمن بن عمر صوفی بزاد کتابی کردست بغایت نیکوی در صورت ستارگان شناختن طول و عرض . . .

تقسیم بندی فصول کتاب بمقالات و ابواب است و در این دستنویس از باب سوم تفریق (که گویا از مقاله دوم بوده) شروع میشود و به مقاله پانزدهم صور الکوکب پایان می پذیرد . فهرست این مقالات چنین است : مقاله سوم - اعیان الملک و التوارینج . مقاله چهارم - مدخل فی علم النجوم . مقاله پنجم - مسائل فی العلال و الاسباب . مقاله ششم - معرفة الاسطرلاب . مقاله هفتم - اختیار کردن سعادت . مقاله هشتم - الضمیر و الخبی . (در این جا از کتاب مسائل قصرانی نام میبرد) [دانش پژوه ۹۴۵] . مقاله نهم - زیج التقویم . مقاله دهم - احکام سنی العالم . مقاله یازدهم - اعمال للموالید و تحویل سنیها . مقاله دوازدهم - در نمودارات . مقاله سیزدهم - احکام الموالید . مقاله چهاردهم - احکام سنی الموالید . مقاله پانزدهم - صور الکوکب .

[Ms. Or. Oct. 3386] رسالة العمل و الالقب فی معرفة علم الاسطرلاب

از : محمد بن ایوب الحاسب الطبری

از دستنویسهای بسیار ارزنده و نفیس یکی همین کتاب است. موضوع آن چنانکه از نام آن برمیآید طرز بکار بردن اصطلاح است، هر چند تاریخ کتابت ندارد لکن در کهنه بودن آن تردیدی نیست.

پاره‌یی از ویژگیهای این دستنویس در این جا یاد میشود: یکی صدو شصت را با سین مینویسد. دیگر اینکه از بریدن و جدا کردن کلمه‌یی که در آخر سطر واقع میشود پروا ندارد. دیگر اینکه فعل را از اسم قیاساً میسازد و از آوردن فعل مر کب امساك میکند مثلاً مینویسد:

چون قوس نهار را پانزده ببخشیم (a 43) (تقسیم کنیم) یا آنکه جای دیگر بکاهنیم (تفریق کنیم) بیفرائیم، (جمع کنیم) بزنینم، (ضرب کنیم) که گاهی ضرب کنیم هم می‌آورد.

[Ms. Or. Oct. 3374] دیوان جنید

در هیچیک از فهرست‌ها دیوان او را نیافتیم و چون این نسخه بخط نستعلیق کهنه (قرن نهم) نوشته شده برای چاپ دیوان جنید باید حتماً از آن بهره‌برد.

[Ms. Or. Oct. 3451] دیوان سعدی

تاریخ کتابت ۷۰۶ است. نویسنده آن

ابوسلیمان داود بن محمد بن محمد البنا کتی

مؤلف «روضه اولی الالباب فی معرفة -

التواریخ و انساب» مؤلف بسال ۷۱۷ است.

اگر مرکس سعدی در اواخر قرن هفتم (۶۹۰) روی داده باشد باید که با نویسنده

این دستنویس یعنی فخر بن کتی معاصر باشد و اواخر زندگانی سعدی را فخر بنا کتی

درک کرده باشد. هر چند اشعار و ابیات سعدی در نسخه‌هایی که در زمان حیات خود

سعدی نوشته شده دیده شده است^(۱) لیکن اهمیت این نسخه در این است که اولاً گویا اقدم نسخ باشد که از کلیات سعدی دیده شده ثانیاً نویسنده آن خود مردی تاریخ‌دان و تاریخ‌نویس بوده است. در هر حال مسلم اینست که سعدی در هنگام نگارش این نسخه دیگر نمی‌زیسته است، زیرا نویسنده مکرر از سعدی بذکر علیه الرحمة یاد میکند.

از ویژگیهای این دستنویس در شیوه نگارش: بجای کاشکی، کاجکی مینویسد: کاجکی صد چشم از این بی‌خوبتر بودی مرا

تا نظر می‌کردمی در منظر زیبای تو

دیگر: رستم و رویینه تن اسفندیار، در این نسخه باین صورت است:

رستم و افراسیاب اسفندیار، 14b

دیگر: ترکیب نام آور را سرهم: نام‌آور می‌نویسد. دیگر: عدم رعایت ترتیب

الفبایی قافیه اشعار است. ترتیب کتابهای دیوان چنین است:

قصائد فارسی و عربی^(۲) بدایع، ترجیع، طیبیات، خواتیم. نام و نسب سعدی

در این دستنویس چنین آمده: ملك الشعرا مشرف بن مصلح السعدی رحمة الله عليه.

بارۀ از فرق‌ها و اختلافهای کوچک را که بایک نظر سریع و مقایسه با کلیات چاپ

مرحوم اقبال دست‌داد یادداشت کرده‌ام، برای نمونه در غزل بمطلع:

ایها الناس جهان جای‌تن آسانی نیست، این اختلافات آورده میشود:

سعی کن تا ز مقام حیوان در گذری کآهنست آینه مادام که نورانی نیست

معتبر دیده‌ام از قول طبای علوم کآدمی را بتر از علت نادانی نیست

غرفه در جنت فردوس بنا کن کانرا هر گر از سیل حوادث غم ویرانی نیست

ملك دنیا چو بمعنی نگری بر بادست خود گرفتم که بجز ملك سلیمانی نیست

هر کرا روشنی آخرتی روی نمود چشم همت بسوی عالم ظلمانی نیست

اندرین راه اگر راه حقیقت طلبی زاد این راه بجز بی‌سر و سامانی نیست

(۱) رك . مقاله استاد مینوی «ذکر جمیل سعدی»

(۲) ملهمات هم همینجا است

خرمنی دانه طمع‌داری و یک لحظه ترا بر سر کشت عمل دیده بارانی نیست.

[Ms. Or. Quart 947] - حدیقه الارشاد از محمد صادق اختر مورخ ۱۲۲۶

(بنظر میرسد این اختر بجز اختر شاعر معروف هندی باشد).

موضوع اصلی این دستنویس فن نگارش و دستوره‌های مربوط بآن است. در ضمن و در پایان آن گفتگو از پاره‌یی وقایع تاریخی و آغاز کتاب را در بیان اقسام پارسی شروع کرده است که در آن غالباً از مآخذ مورد استفاده اش یاد میکند :

« در بیان اقسام پارسی در پارس نامه نوشته اند که پارس پسر پهلوی بن سام بن نوح ... بالجمله پارسی هفت گونه بوده چهار از آن جمله متروک چنانچه بدان کتاب و نامه نتوان نوشت و شعر نتوان گفت .. و در تفسیر دیلمی مسطور است که آیتی در پارسی هم نازل شده :
قوله تعالی چون کنم این مشمت ستمکاران را »
و گاهگاه از خود اظهار نظر هائی کند :

« راقم حروف گوید دری لغتی است فصیح و منسوب است بدر پادشاهی یعنی زبانی که آنرا در خانه پادشاهی دارند مثل اردو که مفر بان در گاه پادشاه دهلی بدان تکلم کنند . »

در آخر این دستنویس فصلی است در باب مترادفات که گاهگاه لغات تازه بچشم میخورد :

درین ولا = در این نزدیک، در این ایام . . . بند و بست، بمعنی نظم و نسق (بگیرد بپند) ، تسلی ، تشفی ، دل جمعی ، دلبری ، دلاسا ، مواسا. فدویانه نیاز مندانه ، بزرگانه مخلصانه. لهدا، از این رهگذر.

فهرست دستنویسها

اینک فهرست دستنویسهای موجود در کتابخانه سلطنتی سابق برلین را بر حسب شماره ثبت کتابها در این صفحات درج میکنیم. عنوان کتابها، عیناً همانطور که در پشت دستنویسها یا در فهرست کتابخانه نوشته شده نقل شده است :

شماره ثبت	نام کتاب	شماره ثبت	نام کتاب
۳۶۰	فرهنگ پهلوی با زیر نویس فارسی	۹۵۷	غزلیات جامی
	و معنی هزوارشها	۹۵۸	دیوان صائب تبریزی
۳۶۱	»	۹۷۶	هلالی
۳۶۲	»	۹۷۷	سلیمان ساوجی
۴۳۷	رسالة هفتاد باب در اسطرلاب		عراق نامه، خورشید و جمشید و
	بهاء الدین عاملی		قصیده شامل صنایع بیان و دو اثر مرسته
۴۳۹	دیوان طهوری در مدح امام حسین ع	۱۰۲۹	شرح رسالة قوشچی از مولانا
۴۶۱	تاریخ زندیه، علی رضا شیرازی ابن عبد الکریم		مصلح الدین اللاری
۴۶۲	ظفر نامه امیر کبیر امیر تیمور گورکانی	۱۰۳۰	منظومه طب فارسی حکیم فدائی دوانی
۴۷۶	دیوان غزلیات شاهی	۱۰۳۱	معرفت حکایت اوائل . . . حسن بن حسین الطالشی
۶۰۷	رزم نامه بهادر شاه اعظم، نعمت خان عالی	۱۰۳۲	مرصاد العباد من الابدأ الی المعاد
۸۹۳	دیوان شاهی		نجم الدین رازی
۸۹۵	قرابادین محمد حسین شفائی	۱۰۳۳	کتاب حسن دل
۸۹۶	بهارستان جامی و هفت پیکر نظامی	۱۰۳۴	مناظر الانشاء خواجه جهان
۹۰۴	نقد النصوص فی شرح نقش الفصوص جامی	۱۰۳۶	تحفة الملوك ابوالمظفر هبة الله بن اردشیر
۹۴۷	دیوان کلیم	۱۳۰۷	فتوح الحرمین شیخ مصطفی محبی
۹۴۸	دیوان نسیمی	۱۰۳۸	کلیات نعمت الله
۹۵۲	حافظ	۱۰۷۸	کنز اللطائف شیخ احمد بن علی بن احمد سمرقندی
۹۵۴	دیوان بیدل	۱۰۷۹	فتوح الحرمین مصطفی محبی مورخ ۹۸۱
۹۵۵	دیوان کلیم	۱۰۸۰	شاهنامه شمشیرخانی

کلام کربلای محمد رضای کندومه در طهران (کردی)	۱۹۱۱	دیوان وداعی	۱۸۰۱
کتاب هفت لشکر رستم و زنون ریو کردی	۱۱۹۲	داستان مهووزین ملی	۱۰۸۵
کتاب صنمان و ترسا	۱۱۹۳	غزلیات و رباعیات شاهی	۱۱۳۳
« حیدر و صنوبر »	۱۱۹۴	دیوان عرفی	۱۱۳۴
کتاب شهزاده بهرام پسر طیمور - شاه و همای زرین تاج دختر بهمن	۱۱۹۵	اشعار نشاط	۱۱۳۶
کتاب ورقه گلشاه	۱۱۹۶	داستان جوان بخت و خرم از محمد بن مؤمن الکرمانی	۱۱۳۷
قول شیخ صنمانیا از گفت فقی طیران (۲)	۱۲۰۳	تاریخ صفویه عبدالرزاق بن نجفقلی	۱۱۴۱
کتاب یوسف و زلیخا	۱۲۰۴	رساله ای در بیع و معاملات ، شیخ حسن بن ملا علیقلی روضه خوان	۱۱۴۴
در نعت حضرت رسول	۱۲۰۵	سؤال و جواب در اثبات ظهور اهل حقیقت و مدح عباس افندی مورخ	۱۱۴۵
کتاب ترکیب	۱۲۰۶	۱۳۲۱	
منتخب اشعار از بابتی، منصور، بانی سید نورالدین	۱۲۰۷	باباطاهر	۱۱۵۱
قصیده و غزلیات از گفته سالم و شاعران دیگر	۱۲۰۸	پریشان نامه، ملا پریشان (کردی)	۱۱۵۲
اشعار متفرقه کردی حسب الفرمایش یرفسور مان سیاح آلمانی ۱۳۲۱	۱۲۱۰	کتاب ملاجمجه کردی	۱۱۵۳
آثار شیخ رضا و ترجمه آن بفارسی	۱۲۱۲	« فادر »	۱۱۵۴
تاریخ ششصد و چهل و یکسال مملکت کردستان متصرفی دولت ایران	۱۲۱۳	داستان گرگ و روباه کردی	۱۱۵۹
شیوه روزی، میرزا اسمعیل ولد	۱۲۱۴	اشعار مختلف کردی	۱۱۶۸
رساله ضبط عشائر ساکنان اطراف ساوجبلاغ مگری از محمد جواد - الساوجبلاغی	۱۲۱۵	« » »	۱۱۶۹
تاریخ وقعه زنجان، حسین زنجانی	۱۲۱۶	کتاب لیلی و مجنون و نوفلشاه	۱۱۷۰
دفتر ابیات ترکی و فارسی	۱۲۱۷	خورشید خاور	۱۱۷۱
منظومه در شرح حال اسکندر و نثر اندرز خسروان	۱۲۱۸	کتاب بهمن و فرامرز از قول ملا باقر کلیائی کردی	۱۱۸۰
رباعیات لری	۱۲۱۹	بهرام و گل اندام کردی	۱۱۸۱
نصاب بلفظ عیدونی من کلام ملا عباس واحدالعین	۱۲۲۰	کلام ملافتح	۱۱۸۲
		نادر نامه	۱۱۸۳
		لیلی و مجنون	۱۱۸۴
		کتاب هفت رزم	۱۱۸۹
		حکایت گربه و موش	۱۱۹۰
		ملاولی کرمانشاهی	

دیوان یانی	۱۵۳۳	قصیده نوش آفرین و گوهر تاج	۱۲۳۲
مفردات مشنوی «گلشن توحید»	۱۵۳۴	کتاب جواهر نامه در صفت جواهرات	۱۲۳۳
دیوان حافظ	۱۵۳۵	مکاتیب بایه	۱۲۳۴
تفسیر سوره فاتحه از یعقوب بن عثمان	۱۵۳۶	فرمایشات بهاء الله	۱۲۳۶
عنایت نامه	۱۵۴۰	مقصد اقصی، عزیز بن محمد النسفی	۱۲۳۸
حق الیقین	۱۵۴۱	کفایه مجاهدیه منصور بن محمد	۱۲۳۹
لیلی و مجنون، مکتبی	۱۵۴۵	فقیه الیاس	
گنج حکیم صلائی	۱۵۵۰	تحفة القاری، محمد قاری	۱۲۴۰
جامع المقامات	۱۵۶۲	دیوان اشعار نظیری	۱۲۴۱
چهل حدیث مترجم	۱۵۶۳	توصیف و تاریخ عمارت دولتخانه	۱۲۴۲
صد و چند مکتوب احمد یحیی منیری	۱۵۶۵	مبارکه، محمد علی بن محمد مومن	
تاریخ نبویه فارسی	۱۵۶۶	نصر آبادی مورخ ۱۱۰۷	
منقبت رسالت غوث اعظم	۱۵۶۷	دیوان اشعار عزت	۱۳۴۳
لوايح جامی	۱۵۷۰	کتاب در طریقه شریعت (از اول ناقص)	۱۲۴۴
انشائیات فارسی	۱۵۷۱	کتابی در هندسه مشتمل بر دو مقاله	۱۲۴۵
سلسله الذهب جامی	۱۵۷۶	دیوان آصف	۱۲۴۶
مناقب الفوئیه محمد صادق شهبانی	۱۵۷۷	دیوان انوری	۱۲۴۷
سعدی قادری		حقیقة الحقائق الشاهیه فی التلویح	۱۲۴۹
صفات نامه	۱۵۷۹	الی ترجیح المسالك النعمة اللہیه	
دیوان حافظ	۱۵۸۱	از محمد علی بن اسکندر الشیروانی	
گلستان سعدی	۱۵۸۲	(برادر حاج زین العابدین شیروانی)	
خمسة نظامی	۱۵۸۳	اسرار الافغان شیخ قاسم افغان از	۱۲۵۰
هندسه	۱۵۸۴	حسین بن شیخ صابر بن خضر السندی	
انشاء فارسی	۱۵۸۵	گلشن اسرار امیر عبدالله الحسینی	۱۲۵۲
تذکرة الاولیاء عطار	۱۵۸۶	گلشن دیدار، الفتی	۱۲۵۳
مسلك المتقین	۱۵۸۸	اختیارات بدیمی	۱۲۵۵
در المجالس	۱۵۸۹	خمسة نظامی	۱۲۵۹
محبوب القلوب	۱۶۹۵	مجمع الاشعار	۱۲۶۲
کتاب صرف و نحو عربی	۱۷۹۴	دیوان حافظ	۱۵۲۳
» » »	۱۷۶۵	» جامی	۱۵۲۴
دلایل الخیرات صلوة علی النبی با	۱۷۹۰	» حافظ	۱۵۲۵
ترجمة فارسی		» حافظ	۱۵۲۷
مصادر، لغت عربی بفارسی قاضی	۱۷۹۵	منطق الطیر عطار	۱۵۳۱
ابو عبدالله حسین زوزنی			

دیوان اشعار موالی در صنایع شعری	۱۸۸۳	دیوان قاسم	۲۱۵۰
« شوکت	۱۸۸۵	دیوان اسیر	۲۱۵۳
هما و همایون خواجه کرمانی	۱۹۰۰	دیوان اشعار سالم (فارسی، بندرت کردی)	۲۱۶۱
گلزار محمد سعید	۱۹۱۶	نظام التواریخ مولانا سعید قاضی	۲۱۶۳
فارسی نامه، ناموس فارسی	۱۹۶۶	دیوان صائب	۲۱۶۴
مناظر الانشاء خواجه جهان	۱۹۶۸	کلیات جامی	۲۱۶۵
اقبال نامه نظامی	۱۹۷۷	قصیده تائیه ابن فارض	۲۱۸۰
در بیان احوال جواهر محمدين منصور	۱۹۸۴	رباعیات بابا افضل و منتخبی از گلشن راز	۲۲۲۱
طوفان معرفت لجنات نشأت	۱۹۹۱	پند نامه عطار	۲۱۸۱
رساله در علم عروض	۱۹۹۷	ریاض الانشاء خواجه جهان	۲۱۸۳
دیوان صائب	۲۰۱۳	حل مسائل نجومی، قطب الدین لاری	۲۱۸۴
دیوان شوکت	۲۰۱۷	نصیحة الملوك غزالی	۲۲۱۳
شرح بوستان سعدی، سروری	۲۰۲۸	ملحمة الحجر	۲۲۲۸
جداول نجومی	۲۰۳۲	رساله قدسیه خواجه محمد پارسا	۲۲۳۰
کلیات نظامی بامینیاتور	۲۰۵۰	شیخ بهاء الدین محمد النقشبند	
دیوان صائب	۲۰۶۰	لیلی و مجنون جامی	۲۲۳۹
دیوان شاهی	۲۰۶۴	رساله در تعییرات عرفانی و صوفی	۲۲۴۱
کلیات دیوان عرفی	۲۰۶۷	کتاب فیه مافیہ	۲۲۵۵
دیوان شاه قاسم انوار (مورخ ۸۴۲)	۲۰۷۳	تذکرة السلاطين محمود قاجار	۲۲۶۶
مواضع تاج محل	۲۰۷۵	دیوان ابن بیین (مورخ ۹۲۲)	۲۲۷۵
کلیات نظامی (مورخ ۸۹۰)	۲۰۷۶	زبدة النصایح من الصحایح مورخ ۹۰۶	۲۲۸۸
منشآت میرزا مهدی استرآبادی	۲۰۸۸	رساله وجودیه یعنی مبدأ و معاد	۲۲۹۰
رساله در نجوم ترکی و فارسی	۲۰۹۱	کتاب ما حصل حکمت نظری مولانا ادریس بن حسام الدین مورخ ۹۰۰	۲۲۹۷
روضه الاحباب	۲۰۹۵	دیوان راقم	۲۳۰۶
دیوان رحمان (از اولش افتاده دارد)	۲۱۰۰	شرح گلشن راز نعمت بن محمود النخجوانی	۲۳۰۸
مقامات حضرت خواجه بهاء الدین	۲۱۰۵	مناظر الانشاء خواجه جهان مورخ ۹۳۱	۲۳۱۰
دیوان میر	۲۱۱۰		
سبحة الابرار	۲۱۲۰		
دیوان جامی	۲۱۴۰		
رسالات علاء الدولة سمنانی	۲۱۴۶		

۲۳۱۱	شطر نج نامه	۲۵۷۰	خسرو شیرین نظامی
۲۳۱۳	لغت عربی بفارسی در ۱۲ باب	۲۵۹۳	غزلیات مولانا
۲۳۲۳	دیوان اسیری	۲۵۹۵	تفسیر سوره فاتحه
۲۳۲۴	رسالة التوحیدیه فی معرفة التقليدیه	۲۶۲۳	احوال خلاصه بانویبکم
۲۳۶۹	منتخب اشعار شعرا	۲۶۳۰	لغت فرس قدیم نعمت الله قونیوی
۲۳۸۳	اقتوم اللغة فارسی (به فارسی و ترکی)	۲۶۳۴	مختصری در شرح آیات مثنوی
۲۳۹۷	ارشاد المسلمین برهان	۲۶۶۰	پندنامه عطار
۲۴۱۲	مناظره تیغ و قلم مسعودقی	۲۶۶۸	شرح سی فصل خواجه نصیرالدین طوسی
۲۴۱۵	مخزن الاسرار و جواهرنامه شیخ عطار	۲۶۷۰	اکبرنامه ابوالفضل
۲۴۱۵	تذکره السلاطین و نوروزنامه	۲۶۷۷	رساله ای در علم احکام نجوم
۲۴۸۱	معیار جمالی	۲۶۹۴	کتاب هفت قلعه ابوالحسن وافندی
۲۴۸۲	سبحة الابرار جامی	۲۷۰۴	مفازع در مدح امیر المؤمنین ع
۲۴۸۳	دیوان قاسم	۲۷۰۹	یوسف وزلیخا
۲۴۸۴	» صائب	۲۷۱۹	دیوان صائب
۲۴۸۵	سرو تذرو نثاری	۲۷۲۱	» »
۲۴۸۸	اختیارات علائیه فخرالدین رازی	۲۷۳۳	شرح جام گیتی نما چلبی
۲۴۸۹	شطر نج فارسی	۲۷۴۸	مفتاح البدایع و حید تبریزی
۲۴۹۰	سیر الملوك یا شرح گلشن راز محمد بن یحیی بن علی الجیلانی	۲۸۱۹	دیوان شعر نجات
۲۴۹۲	سفر السعادة صاحب قاموس	۲۸۴۳	مصطفی خواب احمد هلاکو مورخ ۱۲۵۴
۲۴۹۲	مبدأ و معاد عزیز بن محمد نسفی	۲۸۴۴	دیوان بسحق اطعمه
۲۴۹۳	رسائل شیخ کبیر	۲۸۶۴	نتایج الفقها و سائره
۲۵۱۶	دیوان مغربی	۲۸۴۷	جامع المرشدین شیخ حزین حصاری (بخط مؤلف)
۲۵۳۳	سفر السعادة	۲۸۴۸	کاشف الاسرار و مطلع الانوار مولانا جلال الدین
۲۵۳۷	احکام الاعوام علی شاه بن محمد بن قاسم الخواری	۲۸۵۲	تاریخ آل مظفر معین الدین یزدی
۲۵۳۸	لطائف الکلام فی احکام الاعوام محمد الحسینی المنجم	۲۸۵۳	اخلاق الاشراف عبیدزاکانی
۲۵۵۶	قانون السعادة	۲۸۵۴	ترجمه کتاب صفی الدین عبدالؤمن
۲۵۶۶	الرومیة فی قواعد اللزومیة مورخ ۸۰۳		فی علم الموسیقی اذیحیی بن احمد کاشی

شرح قصیده ابن فارض از محمد بن اسحق بن محمد یوسف بن علی	۲۹۶۵	دیوان ظهیرفاریابی ولدنامه	۲۸۵۵ ۳۸۷۳
دیوان شیخ کمال	۲۹۶۸	جواهر نامه : معشی شرح تجرید از میرصدرالدین محمد شیرازی	۲۸۸۲
مرآت جمال ، ادریس بن حسام الدین بدلیسی	۲۹۷۲	اسرار نامه عطار	۲۸۹۹
قرا بادین معصومی فی الطب	۲۹۷۹	قیامت نامه فضل الله حروفی	۲۹۰۰
ترجمه تجریدات بقراط ، از محمد بن سعد الجراح	۲۹۸۰	مقامات قطب الاقطاب خواجه بهاء الدین از خواجه صلاح بن مبارک بخاری نقشبند	۲۹۰۱
تحفة الزائر ، محمد باقر الحسینی	۲۹۸۱	دیوان مظهر جانجانان	۲۹۰۲
مشکوة العابدین ، موسی بن عزیز الله الموسوی	۲۹۸۳	بازنامه در تربیت باز از محمد بن علی الزاهد التشری	۲۹۰۷
قطعة من کلیله و دمنه ، ابوالمعالی انیس الوحده و جلس الخلوة	۲۹۸۷	هیئت لاری	۲۹۱۳
مورخ ۸۹۶	۲۹۹۰	دیوان طوسی	۲۹۲۲
عتیقه امیر خسرو	۳۰۲۲	مفتاح الفلاح ترجمه جامع شیخ بهاء الدین عاملی	۲۹۲۴
دیوان امیر خسرو	۳۰۲۴	دیوان بساطلی	۲۹۲۶
رساله در معرفت معادن	۳۰۲۷	رساله در احکام طالع مسائل و ضمائم	۲۹۳۳
تفسیر	۳۰۴۴	محمد بن محمود میرم	
سبحة الابرار جامی	۳۰۴۵	دیوان ناصر ظهیری بخارانی	۲۹۳۶
دیوان حائری	۳۰۴۶	دفتر سوم مثنوی سلطان ولد	۲۹۳۸
جواهر نامه ، یاتنکسوق نامه ایلخانی	۳۰۷۱	دیوان خالص	۲۹۵۰
مورخ ۹۹۴		عماد السعادت از غلام علی مرتضوی	۲۹۵۰
کتاب حکمت ، مسیحای حکیم	۳۰۹۲	روضه الاحباب فی سیر النبی و آل و الاصحاب از عطماء الله بن فضل الله ملقب بجمال الحسینی	۲۹۵۱
شرح قران السعیدین	۳۰۹۳	فروغات مجمل از مطالب کتاب تحفة الابرار در باره نماز	۲۹۵۲
طریقت نامه عماد	۳۰۹۵	جامع عباسی بهاء الدین عاملی	۲۹۵۴
مهمات المسلمین در بیان معرفت ایمان	۳۱۲۶	لب التواریح	۲۹۶۰
لباب الاختیارات فی تعیین الاوقات ، حسین الواعظ البیهقی الکاشفی	۳۱۴۸	دیوان حسن مورخ ۹۲۰	۲۹۶۴
مثنوی ولدنامه مورخ ۷۲۴	۳۱۶۷		

دیوان خواجو	۳۳۶۸	رساله بی در اخلاق	۳۱۷۵
شعله آه دیوان لجهن منکه	۳۳۷۱	از باب دوازدهم در دوستی و یاری	
متخلص به تموری (؟)		که برای خدایتعالی باشد	
دیوان جنید	۳۳۷۴	دیوان شمس مغربی	۳۱۸۲
فی معرفة الاسطرلاب	۳۳۸۶	تنسوق نامه ایلخانی	۳۱۸۴
تاریخ زندیه ، مخدصادق موسوی	۳۳۹۸	خواجه نصیرالدین طوسی	
« نامی »		مجموعه از اشعار بگوش (گویا)	۳۲۲۷
دیوان قاسم	۳۴۰۰	کردی	
دیوان هلالی	۳۴۰۱	اصطلاحات اهل بیان ، میرزا	۳۲۵۷
سه نیايشنامه	۳۴۰۳	اسلم نوری	
مطلع السعدین مورخ ۹۹۶	۳۴۰۴	ابکار الافکار فی الرسائل والاشعار	۳۲۵۸
دیوان مهری	۳۴۲۸	محمد بن محمد بن محمد عبدالجلیل	
دیوان ریاضی	۳۴۴۰	العمری مشتهر بوطواط	
دیوان جامی	۳۴۴۴	جنگ ده ماهه اول آلمان و عمومی	۳۲۶۲
تاریخ اصفهان ، حسین بن محمد	۳۴۴۵	دنیا ، عبدالوهاب خان گلشن -	
تنبيهات ملامظفر	۳۴۴۸	ایران ایران بور مدیر روزنامه	
کلیات سعدی مورخ ۷۰۶	۳۴۵۱	اختر مسعود	
دیوان سنائی و حکیم ازرقی	۳۴۵۷	رساله بی ازسید بن طاووس	۳۲۹۳
روضه المحبین ، ابن عماد	۳۴۵۸	ترجمه قانون ابوعلی سینا در طب	۳۲۹۴
بهارستان بروزن گلستان	۳۴۵۹	ازخواجه عبدالله نمکین مشهور بسید	
دستور همت ، کامروپ	۳۴۶۰	عبدالفتاح خان طیب	
کلیات عرفی	۳۴۶۲	نور الصدر ، محمد بن موسی -	۳۲۹۸
دیوان حسن	۳۴۶۴	البرشلومی	
مرآت الخیال ، شیرخان افغان	۳۴۸۰	فصول العقائد ، نصیرالدین طوسی	۳۲۹۹
رساله در پزشکی	۳۴۸۹	دیوان قدری	۳۳۰۰
جامع الفوائد فی الطب	۳۴۹۰	بحثی در باره عقاید فرقه شیخیه از	۳۳۰۲
(بخط مؤلف)		محمد حسین الحسینی شهرستانی	
دیوان فصیحی	۳۴۹۳	فرس نامه	۳۳۴۷
۱- عمده الاسلام ۲- مفتاح النجاة	۳۴۹۵	قران السعدین	۳۳۴۸
گلشن توحید	۳۴۹۶	دیوان سلمان	۳۳۴۹
دیوان خالد	۳۴۹۸	در حکمت طبیعی منسوب باین سینا	۳۳۶۴
سوانح ، محمد بهاء الدین عاملی	۳۵۰۰	تبصرة العوام فی معرفة مقالات الانام	۳۳۶۵
		ازسید المرتضی علم الهدی	

شماره سوم	مجله دانشکده ادبیات	۸۴
شرح قصیده برده از فضل الله روزبهان	۳۶۰۹	کشف الاسرار فی الرمل والنجوم تبریزی
دیوان سلمان	۳۶۱۰	لوايح جامی
تنبيهات المنجمين ، مظفر بن محمد قاسم	۳۶۱۱	تحفة جلالیه محمد بن علی الناموس الخواری
گوهر مراد ، عبدالرزاق لاهیجی	۳۶۱۲	دیوان برهان استرآبادی
حقائق ودقائق ، حضرت مولانا (البته بجز مولانا بلخی سراینده مثنوی است)	۳۶۱۴	(محمد صالح)
ترجمة اللالی ، سبط امیرمحنی الدین	۳۶۲۲	تذکرة الاثمه ، محمد باقر بن محمد تقی مجلسی
انیس العشاق و مناجات ، خواجه عبدالله انصاری	۳۶۲۳	رسالة اصول الدین
تحفة علائی	۳۶۲۴	مثنوی برهان (محمد صالح) استرآبادی
روضه الاحباب سائلی همدانی	۳۶۲۷	طرب المجالس ، میرحسین حسینی
سلسله الذهب ، جامی	۳۶۴۵	هروی مورخ ۸۳۰
یوسف و زلیخا ، ناظم هروی	۳۶۴۸	دیوان املاء
تاج المآثر ، نظامی نیشابوری	۳۶۵۳	دعای راحة القلوب
دیوان نگاری	۳۶۵۴	منطق الطیر عطار
کلیات صائب	۳۷۰۹	مناظر الانشاء
نفخات الانس جامی	۳۷۲۷	ریاض الانشاء خواجه جهان
دیوان شمس تبریزی	۳۷۳۸	کتاب فی الطب
دیوان اشعار و آثار فهمی	۳۷۴۱	جمع مختصر و حید تبریزی
خسرو شیرین ، نظامی	۳۷۴۹	مکاتیب عبدالرحمن جامی
مخزن الاسرار ، نظامی	۳۷۵۳	ذخیره الملوك ، سید علی الهدانی
دیوان عرفی	۳۷۵۴	درفرید دو عزای سبط شهید
دیوان فرخی	۳۷۵۵	ترباق فاروق در فرق بین شیخیه و متشرعه ، محمد حسین الشهرستانی
لوايح القمر	۳۷۵۶	سجنجل المسلمین ، محمد وارث بن محمد باقر
دیوان بسحق اطعمه	۳۷۶۰	دیوان صائب
کلیات سعدی	۳۷۷۲	لوايح جامی
خسرو شیرین نظامی	۳۷۷۳	دیوان خواجو
انوار السهیلی	۳۷۷۴	
کلیات جامی	۳۸۰۱	

رساله ای در مجالس	۳۱۱۲	فلك مشحون	۳۹۸۱
مرصاد العباد ، نجم الدين رازی	۳۱۳۲	دیوان خسرو	۳۹۸۴
جغرافیای بلاد ، مولوی خیرالدین	۳۱۷۷	شرح دیوان انوری از میرابوالحسن	۳۹۸۵
برهان قاطع ، محمدحسین بن	۳۱۷۸	فراهانی	
خلف التبریزی مورخ ۱۲۵۰		کلیله و دمنه ، نصرالله بن عبدالحمید	۳۹۴۶
هشت بهشت ، ادریس بن حسام الدین	۳۱۷۹	منشی	
البدلیسی		Ms. Or. Quart	
جامع الحکایات	۳۱۹۰	دیوان مجدهمگر	۲۱۰۸
جهانگشای نادری ، محمد مهدی	۳۲۸۰	تاریخ ایران و هند از غزنویه	۲۱۱۰
استرآبادی		ولدنامه ، سلطان ولد	۲۱۳۱
تاریخ طبری (اول آن افتاده است)	۳۲۸۱	عوارف المعارف مورخ ۷۳۶	۲۱۳۲
دیوان طاهر وحید	۳۳۱۴	Ms. Or. Fol.	
مواهب علیه ، حسین بن علی الواعظ	۳۳۲۹	مطلع الانوار ، خسرو دهلوی	۱۶۱۵
الکاشفی البیهقی		روایت و خلاصه شایست و ناشایست	۲۰۴۱
تذکره آتشکده	۳۳۳۵	بامتن پهلوی بنقل	
زینت المجالس مجدی ، مجدالدین	۳۳۴۵	Barjor Kamdin و Dastur jamaspy	
الحسینی		Minochery	
دیوان صائب	۳۳۴۸	تاریخ جهان نمای خاقان محمد شاه	۲۰۹۱
تذکره فی سیر آگره ، عبدالله خان	۳۳۸۶	فاجاز ، ملا محمد	
حملة حیدری	۳۳۹۶	مجربات اکبری	۲۵۶۳
دیوان اهلی	۳۴۰۰	تفسیر حسینی	۲۶۹۳
شجره مبارکه سلسله طیبیه شریفه	۴۰۵۲	دیوان انوری	۳۰۱۲
ساداتنا حضرات صوفیه و مشایخ سلسله		تشریح الابدان	۳۰۴۰
طریقه علیه		تاریخ فتحعلیشاه و اشعار او	۳۰۴۱
جلد ۴ روضة الصفا ، محمد بن خاوند	۱۴۰۱	از محمود میرزا	
شاه		مواهب علیه ، حسین و اعظ کاشفی	۳۰۴۲
جلد ۳ و ۴ روضة الصفا ، محمد بن	۱۴۰۲	جلد ۶ روضة الصفا	۳۰۵۷
خاوندشاه		رساله در نجوم ، مظفر منجم جنابدی	۳۰۵۸
نزهة القلوب ، حمدالله مستوفی	۱۴۰۳	دیوان صائب	۳۰۵۹
علم الزیج الغیبک	۱۴۰۳	تاریخ اکبرشاه ، ابوالفضل دکنی	۳۱۰۸
شرح زیج جدید سلطانی	۱۴۰۵	ذخیره خوارزمشاهی	۳۱۰۹
روضه الاحباب ، جمال الدین الحسینی	۳۳۶۴	قانون ادب	۳۱۱۰
		جلد اول مثنوی شاه نعمت الله ولی	۳۱۱۱
		جلد دوم > > > >	۳۱۱۱

اشعار کردی	۱۰۵۵	دیوان عرفی	۳۳۶۷
» »	۱۰۵۶	زادالآخرة غزالی	۳۳۶۹
» »	۱۰۵۷	تاریخ هند	۳۳۷۸
مجالس المؤمنین	۱۱۳۰	دیوان شاپور	۴۰۶۹
پنجاه باب طب	۱۱۴۵	مرآت الکوین مورخ ۹۴۳	۴۰۷۰
سام نامه (گویا)	۱۱۴۷	لطف الله الحسنی الاريجانی	۴۰۷۸
طوطی نامه ضیاء نخشی	۱۱۴۸	حديقة المعارف	۴۰۸۳
کشف اللغات والاصطلاحات :	۱۱۴۹	مجله از صوادراحوال فتحعلیشاه	۴۱۰۰
عبدالرحیم بن . . .		خلاصة الاخبار	۴۱۶۶
داستان علی و تواریخ گجراتی	۱۱۵۱	مواهب علیه ، حسین کاشفی	۴۱۷۲
(مرآت اسکندری) اسکندر بن		صراح اللغة	۴۱۷۵
محمد عرف منجهو		هدایات العالمین علی صراط المستقیم	۴۱۷۷
فتوح الحرمین محبی مورخ ۹۸۶	۱۱۵۳	قصه امیر حمزه	۴۱۸۱
تذکره خیرالبیان ، غیاث الدین	۱۱۵۴	شاهنامه فردوسی	۴۲۵۲
محمود سیستانی			
نگارستان جوینی	۱۱۵۵		
وامق و عذرا ، میرزا ابراهیم	۱۱۵۸	Ms. Or. Quart	
کرمانی		جواهر العقود	۷۶۱
اسکندر نامه ، ثنائی	۱۱۶۴	چهار گلزار	۷۷۸
اخلاق محسنی ، حسین کاشفی	۱۲۲۴	جلد چهارم روضة الصفا	۷۹۳
قصه شاهزاده وزنگی	۱۲۲۷	رسائل نجومی (تسهیل استخراج	۷۹۴
بجر مواج (تفسیر) ولی شهاب شمس	۱۲۲۸	تقویم)	
عمر دولت آبادی زاوی		رستم التواریخ	۸۲۰
تذکره مقیم خانی (تاریخ هند)	۱۲۲۹	رساله بی در نجوم	۸۲۸
محمد یوسف منشی		دیوان وصال	۸۶۸
تواریخ عالم	۱۲۳۰	کتاب لغت پزشکی	۸۸۶
تیمور نامه	۱۲۳۱	خلاصة التجارب	۸۹۵
کتاب عالم گیری	۱۲۳۲	کتاب مشاهدات و یک رساله دیگر	۸۹۷
خلاصة الفقه عبداللطیف	۱۲۳۳	در پزشکی	
چهار کتاب	۱۲۳۴	انوار سهیلی	۹۳۰
نصاب الصبیان ابونصر فراهی	۱۲۳۶	حديقة الارشاد	۹۴۷
مواهب علیه (تفسیر فارسی) حسین	۱۲۳۷	دیوان شوکت	۹۷۶
کاشفی		اشعار کردی	۱۰۵۴

دیوان بیدل	۱۲۳۸	دیوان طالب	۱۴۱۲
نفحات الانس جامی	۱۲۳۹	دیوان مولانا ریاضی	۱۴۱۳
اسرار الاولیاء بدرالدین اسحق	۱۲۴۰	دیوان سلمان و منتخبی از اشعار خواجو	۱۴۲۶
دیوان حافظ	۱۲۴۱	دیوان سیفی	۱۴۲۸
» »	۱۲۴۲	منشآت میرزا مهدی خان استرآبادی	۱۴۳۵
مفتاح البدایع ، وحیدتبریزی	۱۲۴۶	مثنوی نعمت خان	۱۴۵۵
تحفة المؤمنین	۱۲۴۷	تقویم التواریخ حاجی خلیفه	۱۴۶۳
محمد مؤمن بن محمد زمان التنکابنی		نفحات الانس جامی	۱۴۸۳
ابواب الجنان ، محمد رفیع واعظ	۱۲۴۸	مرآت المحققین محمود شبستری	۱۵۲۸
رموزات حضرت خواجه (شرح غزلیات حافظ)	۱۲۵۰	قصه چهار درویش	۱۵۲۹
کلیات سعدی	۱۲۵۱	دیوان نجم الدین قلندر	۱۵۹۷
رشحات عین الحیوة ، حسین کاشفی	۱۲۵۲	ملفوظ ابراهیمیه (؟) شاه ابراهیم	۱۶۲۰
اسماء العارفين	۱۲۵۳	مجالس المؤمنین قاضی نورالله	۱۶۴۳
دره نادری، میرزا مهدی استرآبادی	۱۲۵۵	شوشتری	
مسلک المتقین	۱۲۵۶	غزلیات مولانا (دیوان شمس تبریزی) جلد اول و دوم	۱۶۶۴
لطائف اکبری ، خواجه حسن مودودی	۱۲۶۱	خمس نظامی	۱۶۶۵
نگارستان احمد بن محمد	۱۲۶۲	تحفة العالم عبداللطیف الموسوی	۱۶۷۴
انوار سهیلی ، حسین کاشفی	۱۲۶۳	الشوشتری	
مفتاح النبوة	۱۲۶۴	بستان العقول فی ترجمان المنقول	۱۶۷۵
کنج خامه	۱۲۶۵	محمد بن محمود بن محمد	
مفرح القلوب	۱۲۶۷	دیوان نشاط	۱۶۹۵
محمد اکبر عرف محمد ارزانی		زبدة القامات	۱۶۹۸
انس المرید و شمس المجالس (تفسیر سوره یوسف)	۱۲۶۹	دیوان جودت	۱۶۹۹
مثنوی حاذق	۱۳۷۵	موهن سنکه	۱۷۰۰
دیوان اشعار ظهوری	۱۳۹۲	مصاییح القلوب	۱۷۰۴
خسرو شیرین و هشت بهشت ...	۱۳۹۹	مصباح النجاة	۱۷۱۶
امیر خسرو دهلوی		متنهای یازندوبهاوی	۱۷۲۷
بحر السعادة	۱۴۰۵	سلوک طریقت	۱۷۴۰
تذکرة شعرا (از حرف س)	۱۴۱۰	تبصرة الناظرین سید محمد بلگرامی	۱۷۵۰

جلد ۳ و ۴ و ۵ روضة الصفا	۱۹۳۹	ارشاد المسلمین (شرح عقاید نسفی)	۱۷۷۷
مخزن الاسرار نظامی مورخ ۹۴۷	۱۹۴۰	برهان (گویا بخط مؤلف)	
دیوان اشعار خسرو	۱۹۴۲	صلوة مسعودی	۱۷۸۸
(غالباً به سنجر یا بخرد تعریف شده)		مفتاح الخطوط رضاعلیشاه قادری	۱۲۸۰
اقبال نامه نورالدین محمد جهانگیر	۱۹۴۸	اکبر نامه ابوالفضل دکنی	۱۸۲۲
پادشاه غازی بامینیاتور		دیوان نظام دستغیب	۱۸۲۵
مقالات سلطان بهاء الدین ولد و	۱۹۵۱	گلستان سعدی	۱۸۲۹
حضرت مولانا مورخ ۷۹۶		اغراض الطیبه و المباحث العلائیه	۱۸۴۷
مثنوی مولانا	۱۹۶۲	اسمعیل جرجانی	
تاریخ عالم آرای عباسی	۱۹۶۳	زینت المجالس مجددی	۱۸۵۱
مورخ ۱۲۹۳		جلد اول تاریخ جهان آرا وقایع نگار	۱۸۵۷
شرف نامه اسکندری	۱۹۷۰	جلد دوم « » « »	۱۸۵۸
بهجت اللغات اسعد افندی (لغت ترکی و عربی و فارسی)	۱۹۷۶	دیوان آصفی	۱۸۶۵
خمسه نظامی	۱۹۸۱	تحفة المؤمنین	۱۸۶۶
نگارستان ابن کمال بتقلید گلستان برای ابراهیم پاشا	۱۹۸۳	مظهر کل العقائد	۱۸۷۳
سبعه جامی	۲۰۲۰	دیوان محمد میرزا بیدل	۱۸۷۵
کلیات سعدی	۲۰۲۲	مکتوبات شیخ احمد فاروقی	۱۸۷۷
کلیات خاقانی بامقدمه منشور مورخ ۹۴۲	۲۰۲۳	محمد جدید الطالقانی	
دیوان ناصر خسرو بامقدمه	۲۰۲۶	جامع القراءات	۱۸۷۸
انوار برای اعمال ابرار	۲۰۲۹	تنبیها	۱۸۸۹
فتح الله بن ابی یزید		تسهیل الفرائض محمد نجابت حسین	۱۸۹۱
ترجمه کشف الانوار محقق اردبیلی		احقاق الحق	۱۸۹۹
رساله بی در مناقب حضرت امیر	۲۰۳۵	برهان الکفایه	۱۹۰۰
(Ms. Or. Oct)		رموز	۱۹۰۲
ادعیه عربی با ترجمه فارسی	۳۶۴۱	مرآت الاسرار	۱۹۰۳
تعریف شریعت بیان	۳۶۵۸	روح الارواح	۱۹۰۷
کشف الضمائر والخفیات	۳۶۵۹	میزان الطب	۱۹۱۶
بابا شیروانی		کلام الملوک	۱۹۱۷
رباعیات خیام	۳۶۶۰	دیوان فانی	۱۹۲۲
		یوسف وزلیخا ناظم هروی	۱۹۲۳
		شیخ گلشن	۱۹۲۴
		نظامی	۱۹۳۸

۳۷۳۲	چنگ شعرا و رباعیات خیام ، شیخ عراقی ، کاتبی ، امیر خسرو گلستان سعدی	۳۶۶۶	الجالس و الدواعظ : محمد بن الحسن بن الفضل بن الحسين معروف به جمال استاجی
۳۷۳۵	مجموعه منتخبات شعرای متقدمین انوری ، اومانی ، ابوالفاخر رازی	۳۶۷۲	مناظر الانشاء محمود بن شیخ محمد گیلانی خواجه جهان
۳۷۸۰	تحفة الشیبه و کفالة الجنه : مصطفی بن الحاج محمد	۳۶۸۳	اسرار الاولیاء درویش شمس - العارفین فریدالدین
۳۷۸۴	منتخب الوزراء قاضی احمد بن میر منشی ابراهیمی الحسینی	۳۶۹۲	یکی از آثار عین القضاة همدانی
۳۷۸۶	دیوان اسیر	۳۶۹۴	لیلی و مجنون : نامی
۳۷۸۷	دیوان عاشق	۳۷۰۴	اختیارات العلابیه فسی اختیارات السماویه : فخرالدین رازی
۲۷۸۸	غزلیات عاشق	۳۷۱۲	دیوان شاهی
۳۷۸۹	دیوان کمال الدین اسمعیل اصفهانی	۳۷۱۶	نوادر الامثال : میرک محمد نقشبندی
۳۷۹۰	اشعار حسن ایوردی	۳۷۲۳	محب و محبوب :
۳۷۹۱	صفات العاشقین (گویا از بدرالدین هلالی جغتائی استرآبادی)	۳۷۳۰	درقه اسلامی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی